

ویژگی های نظام اسلامی از منظر قرآن و حدیث

سید رضی زکی مرتضوی (نویسنده مسئول)^۱ - حسین علوی مهر^۲

چکیده

سرآغاز نظام مقدس جمهوری اسلامی، که در سایه توکل بر خدا از نقطه صفر و در محیطی سراسر خفقان شکل گرفته و روز به روز بر شکوه آن افزوده می شود، انقلابی منطبق بر اصول اساسی و بنیانهای مستحکم برخواسته از معارف ناب مکتب متعالی اسلام و ثمره روشن تمسک به امانت نبی مکرم اسلام «قرآن و عترت» است که به رهبری فقیهی فرزانه و دردآشنا که از بن دندان مسلح به قدرت ایمان و علم بود، به بار نشسته است، لذا خصائص نظام مقدس اسلامی، ویژگیهایی است که قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم السلام برای یک حرکت الهی و خالصانه و در عین حال اجتماعی و عظیم ترسیم کرده و بیان نموده اند؛ رهبر معظم انقلاب اسلامی، امام خامنه ای نیز در بیانیه موسوم به «گام دوم انقلاب» به برخی از مهمترین ویژگیهای آن همچون حرکت و تغییر، پیروزی قطعی، پای فشاری بر ارزشها، جوشش مندی و انقلابی گری، آرمانگرایی در عین توجه به واقعیت ها، فطری بودن پیامها، مقتدر و قدرتمند

۱. دکتری تفسیر تطبیقی جامعه المصطفی العالمیه

raazy2474@gmail.com

۲. دانشیار جامعه المصطفی العالمیه

(halavimehr5@gmail.com)

بودن در عین صلح طلبی، و توجه توأمان به دین و دنیا، اشاره کرده اند، این ویژگیها، صفات بی بدیل و کم نظیری هستند که جمع شدن آنها در یک انقلاب به وسعت و عظمت انقلاب اسلامی ایران، فردائی بهتر و با شکوه تر را فراروی این حرکت انقلابی نوید می دهد؛ این مقاله با روش کتابخانه ای و تحلیلی توصیفی، به تطبیق این خصائص با ملاکها و معیارهای حرکت‌های انقلابی و ویژگیهای آن در قرآن و روایات عترت طاهره پرداخته و انقلاب شکوهمند مردم ایران و نظام مقدس جمهوری اسلامی را از بارزترین مصادیق آنها دانسته است.

واژگان کلیدی: بیانیه گام دوم، نظام اسلامی، ویژگی های نظام اسلامی، انقلاب اسلامی

ایران

مقدمه

نظام مقدس جمهوری اسلامی و حرکت انقلابی مردم ایران، بی نظیرترین جنبش اسلامی تاریخ است، که با هدفی الهی آغاز شده و با توکل و صبر و امید به لطف الهی امتداد یافته است؛ این انقلاب شکوهمند به اذعان امامین انقلاب هنوز تا تحقق کامل اهداف خود که پیاده شدن کامل اسلام و برنامه های روح بخش و زندگی ساز آن فاصله فراوان دارد و این تنها یک آغاز برای یک تحول عظیم است، به این معنی که تحول سیاسی حتما باید منجر به تحولات فرهنگی و اقتصادی گردد والا عقیم مانده و عقبگرد خواهد کرد؛ این نکته خطرناک است که همیشه در طول تاریخ همه انقلابهای بزرگ را تهدید کرده و در بسیاری از موارد آنها را بی نتیجه گذاشته است، لکن انقلاب اسلامی مردم ایران دارای ویژگی های منحصر به فردیست که اولاً آن را از دیگر انقلابها متمایز ساخته و ثانيا رسیدن به اهداف و آرمانهای این انقلاب را تضمین کرده است، در بیانیه گام دوم انقلاب که توسط رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت آغاز چله دوم انقلاب اسلامی صادر شد، به برخی از این ویژگی های خاص که در ذات این انقلاب الهی وجود دارد همچون «حرکت و تغییر، پیروزی قطعی، پای فشاری بر ارزشها، جوشش مندی و انقلابی گری، تطبیق آرمانها و واقعیت ها، فطری بودن پیامها، اقتدار و صلح طلبی، توجه توأمان به دین و دنیا»، اشاره شده است؛ این مقاله با روش کتابخانه ای و توصیفی تحلیلی به بررسی این ویژگی ها و مستندات قرآنی و روایی آن می پردازد.

پیشینه

پس از صدور بیانیه گام دوم، مراکز علمی و پژوهشی فراوانی در سطح کشور و حتی دنیا، کنگره ها و همایشهای فراوانی را با محوریت این بیانیه برگزار کردند و مقالات فراوان علمی تخصصی و پژوهشی ارائه شد که به تبیین بیانیه و مستندات قرآنی و روائی و ارزیابی های تخصصی آن می پردازد؛ در موضوع «ویژگی های نظام اسلامی» بصورت مستقیم، مقاله ای مشاهده نشده لکن موضوعات مشابه فراوانی در این آثار وجود دارد، و در این میان می

توان به «اصول و مولفه‌های نظام سازی اسلامی با تاکید بر بیانیه گام دوم نوشته ابراهیم موسی زاده، روش شناسی تقابل دو نظریه نظام انقلابی و انحطاط تاریخی در بیانیه گام دوم نوشته ابوالفضل عبدی، روشهای تحقق کرامت و عزت نظام اسلامی با تاکید بر بیانیه گام دوم،» و... اشاره کرد.

مفهوم شناسی

ویژگی: این واژه در اصل به معنی «خصوصیت و اختصاص» است (دهخدا/۱۳۶۳/۱۳/۲۵۶) که وقتی برای چیزی به کار می رود یا اضافه می شود به معنی امتیازاتی است که آن چیز را از دیگر عناوین مشابه آن جدا ساخته و موجب برجستگی یا تفاوت آن می شود، در مورد نظام اسلامی، مراد از ویژگی‌ها، خصوصیت‌های منحصر به فردیست که در آن وجود داشته و باعث تفاوت آن با دیگر انقلاب‌های تاریخ می گردد.

نظام اسلامی: کلمه نظام در لغتنامه‌ها به معنی «آراستگی، عادت و روش، رشته مروارید، سپاه و ارتش، رژیم و حکومت» آمده است (معین/۱۳۸۸/۶/۶۸) و مراد از نظام در این مقاله، مورد آخر یعنی حکومت است، البته چنانکه رهبر معظم انقلاب در بیانات خود در تاریخ دوازدهم تیر ۱۳۹۵ فرمودند: «بعضی تصور میکنند که منظور از نظام که در اینجا گفته میشود صرفاً همین ساختار سیاسی موجود است که این را ما باید به هر قیمتی حفظ کنیم؛ [نه]، تنها این نیست، نظام فقط ساختار سیاسی نیست؛ نظام یعنی ساختار سیاسی با مجموعه‌ی اهداف و آرمانهایی که در آن است. حفظ نظام، یعنی حفظ همه‌ی ارزشهایی که نظام اسلامی خودش را متعهد به آنها میداند؛ مثل عدالت، مثل پیشرفت، مثل معنویت، مثل علم، مثل اخلاق، مثل مردم‌سالاری، مثل قانون‌گرایی، مثل آرمان‌گرایی؛ آرمان‌گرایی جزو مؤلفه‌های اصلی نظام اسلامی است و نظام اسلامی بدون آرمان‌گرایی یک چیز سطحی و صوری است. خب، حالا دانشجو که زبده و عصاره‌ی توانایی‌های یک ملت است - چون جوان است و عالم است و آینده‌دار است و آینده‌ی مملکت دست او است - نمیتواند خودش را از این مبارزه برکنار بداند؛ باید مبارزه کند امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی

از دانشجویان، ۱۲ تیر ۹۵، <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33694>

۱- حرکت و تغییر

اساسی ترین نکته در ایجاد تغییر اجتماعی، خودسازی و تغییر از درون است و اصلاح نفس در نهایت منجر به اصلاح پیرامونی خواهد شد، قرآن کریم با اشاره به این اصل اساسی می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ» (رعد/۱۱) خداوند سرنوشت هیچ قوم (و ملتی) را تغییر نمی دهد مگر آنکه آنان آنچه را در خودشان است تغییر دهند».

در حدیثی از وجود مقدس امام صادق علیه السلام آمده است که آنحضرت فرمودند: «خداوند متعال پیامبری را به سوی قومی فرستاد و به او امر کرد که به آنها بگوید: هر قوم و جمع گنهکاری که با سختگیری من بابت گناهشان از آنچه من دوست ندارم دست برداشته و به آنچه من دوست دارم مشغول شوند، من نیز در وضعیت آنها تبدیل ایجاد کرده و آنچه آنان دوست ندارند را از آنان برداشته و هرچه دوست دارند به آنها می دهم»: «لَيْسَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ وَلَا أَهْلِ بَيْتٍ كَانُوا عَلَىٰ مَعْصِيَتِي فَأَصَابَهُمْ فِيهَا صَرَاءٌ فَتَحَوَّلُوا عَمَّا أَكْرَهُ إِلَيَّ مَا أُحِبُّ إِلَّا تَحَوَّلْتُ لَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُونَ إِلَيَّ مَا يُحِبُّونَ» (فیض کاشانی / محمد محسن / ۱۴۱۵/۲/۳۱۰).

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران نیز به رهبری و راهنمایی پیر خردمند تاریخ «امام خمینی»، که از چشمه زلال معارف آل الله می نوشید، با اصلاح از درون، به تغییرات بیرونی فائق آمده و قفس اسارت و بندگی شیاطین شرق و غرب که عالم را بین خود تقسیم کرده بودند در هم کوبید؛ در بیانیه گام دوم با اشاره به این ویژگی اساسی، آمده است: «آن روز که جهان میان شرق و غرب مادی تقسیم شده بود و کسی گمان یک نهضت بزرگ دینی را نمی برد، انقلاب اسلامی ایران، با قدرت و شکوه پا به میدان نهاد؛ چهارچوب ها را شکست؛ کهنگی کلیشه ها را به رخ دنیا کشید» (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

۲- پیروزی قطعی

سنت خداوند متعال در حرکت‌هایی که هدفشان در معنویت و بندگی خلاصه شود این است که آنان را به پیروزی نهایی رسانیده و دست قدرتهای جهان با تمام هیبت ظاهری را از آنان کوتاه می‌گرداند، زیرا در حقیقت حرکت های الهی، به دنبال روشن کردن ظلمات عالم با نور الهی هستند و خدا خود محافظت از این نور را به عهده گرفته است: «يُرِيدُونَ لِيُظْفِقُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَ اللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ» (صف/۸) «می‌خواهند نور خدا را با دهان خود خاموش سازند ولی خدا نور خود را کامل می‌کند هر چند کافران خوش نداشته باشند».

علامه بزرگوار طباطبائی، در تفسیر المیزان می‌نویسد: «کافران گمان می‌کنند که نور خدا مانند نور شمع است که با یک پُف خاموش شود، ولی در پندار خود خطا کرده اند زیرا دین نور خداست که به هیچ وجه خاموشی نمی‌پذیرد و برعکس خدا تمامیت آن را اراده کرده است هر چند کافران اکراره داشته باشند». (طباطبائی/۱۴۱۷/۱۹/۴۳۱).

در روایت جالبی ذیل این آیه آمده است که حضرت باقر علیه السلام قسم یاد کرده و فرمودند: «و الله لو تركتم هذا الأمر، ما تركه الله» «ببخدا قسم اگر شما هم این امر را یعنی ولایت اهل بیت علیهم السلام که حرکت در مسیر حق و حقیقت است را ترک کنید، خدا آن را رها نمی‌کند و به سرانجام می‌رساند» (استرآبادی/۱۴۰۹/۶۶۱).

در بیانیه گام دوم با اشاره به شرارت ها و دشمنی های انقلاب اسلامی و در نهایت پیروزی قطعی این حرکت الهی، آمده است: «طبیعی بود که سردمداران گمراهی و ستم واکنش نشان دهند، اما این واکنش ناکام ماند. چپ و راستِ مدرنیته، از تظاهر به نشنیدن این صدای جدید و متفاوت، تا تلاش گسترده و گونه‌گون برای خفه کردن آن، هرچه کردند به اجل محتوم خود نزدیک تر شدند. اکنون با گذشت چهل جشن سالانه ی انقلاب و چهل دهه ی فجر، یکی از آن دو کانون دشمنی نابود شده و دیگری با مشکلاتی که خبر از نزدیکی احتضار میدهند، دست و پنجه نرم میکند! و انقلاب اسلامی با حفظ و پایبندی به شعارهای خود همچنان به

پیش میرود» (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

۳- پای فشاری بر ارزشها

یکی از مهمترین چالشهای پیش رو در حرکت‌های انقلابی، وفاداری به شعارها و آرمانهاست، و انقلاب مقدس اسلامی ایران، بهترین کارنامه را در این زمینه دارد، در بیانیه گام دوم آمده است: «از میان همه ملت‌های زیر ستم، کمتر ملتی به انقلاب همت می‌گمارد و در میان ملت‌هایی که بپا خواسته و انقلاب کرده اند کمتر دیده شده که توانسته باشند کار را به نهایت رسانده و به جز تغییر حکومتها، آرمانهای انقلابی را حفظ کرده باشند، اما انقلاب پرشکوه ملت ایران، ... در برابر همه وسوسه‌هایی که غیر قابل مقاومت به نظر می‌رسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده است»؛ (بیانیه گام دوم انقلاب <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

در قرآن کریم نیز، شرط نصرت الهی و نزول رحمت و برکت از سوی خداوند، استقامت و پایداری و جدا نشدن از ارزشها و آرمانها دانسته شده است: «إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ» (فصلت/ ۳۰) «به یقین کسانی که گفتند: «پروردگار ما خداوند یگانه است!» سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که: «نترسید و غمگین مباشید، و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است»؛ امیرالمومنین علیه السلام با اشاره به این نکته مهم می‌فرماید: «قَدْ قُلْتُمْ رَبُّنَا اللَّهُ فَاسْتَقِيمُوا عَلَى كِتَابِهِ وَعَلَى مِنْهَاجِ أَمْرِهِ وَعَلَى الطَّرِيقَةِ الصَّالِحَةِ مِنْ عِبَادَتِهِ ثُمَّ لَا تَمُرُّوا مِنْهَا وَلَا تَبْتَدِعُوا فِيهَا وَلَا تُخَالِفُوا عَنْهَا» (نهج البلاغه/ خ ۱۷۶) شما الله را خدای خود دانستید، پس بر کتاب او و دستورات و راه و روش درست عبادتش استقامت کنید و از گرد آن پراکنده نگردید و بدعت در آن وارد نکرده و با آن مخالفت نکنید»

هیچ انقلاب و حکومتی در تاریخ، با انقلاب و حکومت اسلامی مقدس ایران، قابل

مقایسه نیست، زیرا گرچه بعضا طلیعه ای زیبا داشته اند لکن پس از گذشت اندک زمانی از ارزشها و آرمانهای خود فاصله گرفته و به دامن ابرقدرتهای شرق و غرب غلتیدند و سرانجامی نافرجام را تجربه کردند، در حالیکه این انقلاب مقدس، دوره چهل ساله دوم خود را آغاز کرده و مستحکمتر از گذشته به پیش می رود.

۴- جوشش مند و انقلابی

ممکن است حرکتی در عین اینکه معتقد به ارزشهای خویش باشد، ولی با دیدن موانع و مشکلات و دشمنی دشمنان، به وادادگی و انفعال برسد، در این حالت، اعتقاد به ارزشها باقیست، ولی حرکت به سمت آن بعلت وجود موانع، متوقف شده است؛ انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، هرگز در حرکت خویش به سوی ارزشهای متعالی، متوقف نبوده و با همان شور انقلابی به سمت هدف خود در حرکت است؛ هرگز انقلابی گری و روحیه جهادی را در تضاد با پیشرفت و توسعه نیافته و به ذبح هیچ کدام به بهانه دیگری دست نیازیده است؛ در بیانیه گام دوم در این خصوص آمده است: «انقلاب اسلامی همچون پدیده ای زنده و بااراده، همواره دارای انعطاف و آماده ی تصحیح خطاهای خویش است، اما تجدیدنظرپذیر و اهل انفعال نیست. به نقدها حساسیت مثبت نشان میدهد و آن را نعمت خدا و هشدار به صاحبان حرفهای بی عمل می‌شمارد، اما به هیچ بهانه ای از ارزشهایش که بحمدالله با ایمان دینی مردم آمیخته است، فاصله نمیگیرد. انقلاب اسلامی پس از نظام سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمیشود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه ی نظام انقلابی تا ابد دفاع میکند». (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲،

<https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>

این همان روحیه ایست که خداوند متعال مومنین را به آن فرامیخواند، در جنگ احد، پس از آنکه مسلمین در ظاهر از کفار مکه شکست خوردند و زخمهای فراوانی به مومنینی که فرار نکرده و پیامبر را یاری کرده بودند، وارد شده بود، خداوند متعال به آنان دستور داد به

تعقیب کفار مکه پردازند (بخاری / صحیح / ۱۴۰۷ / ۴ / ۱۴۹۷ و ابن کثیر / البدایه و النهایه / ۱۴۰۷ / ۴ / ۵۰)، و جالب آنکه تنها کسانی حق داشتند در این تعقیب شرکت کنند که زخم برداشته باشند (بحرانی / البرهان / ۱۴۱۶ / ۱ / ۶۹۴)، در اینحال منافقین که تعدادشان هم کم نبود، به تبلیغات سوء پرداخته و اینگونه القاء می کردند که این تعقیب مساوی با هلاکت است، ولی جوشش انقلابی که در قلبهای آهنین یاران پیامبر موج می زد، مشکلات را در راه رسیدن به هدف، در چشم آنان ناچیز می ساخت؛ خداوند متعال در سوره آل عمران از این جوشش انقلابی با این عبارات یاد می کند: «الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ * فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةِ مِّنَ اللَّهِ وَفَضِّلْ لَمْ يَمَسَّهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ» (آل عمران / ۱۷۲ تا ۱۷۴)، با اینکه خود زخمی و خسته بودند؛ همین نگاه و روحیه، باعث شد با قدرت در این مسیر گام نهاده و با پیروزی بازگردند.

۵- آرمانها و واقعیت ها

قطعا در هر انقلابی، اهداف بلند و آرزوهای بزرگ انقلابی وجود دارد که منطبق با واقعیت های دنیا نیست، و گاهی رسیدن به آنها به خیال می ماند؛ انقلاب عزیز اسلامی ایران نیز از این نکته مستثنی نیست؛ ولی مهم آن است که با توکل به ذات الهی و تلاش خستگی ناپذیر به سوی آن اهداف حرکت کرده و به بسیاری از آنها دست یافته و همچنان به پیش می رود؛ در روزگاری که امام خمینی قدس سره، در حجره های مدرسه فیضیه قم و حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام، مخفیانه با همفکران و شاگردان دیدار می کرد و از حاکمیت دین و قرآن می گفت، قطعا این آرزو محال به نظر می رسید که آن حالت خفقان و وحشت و ظلم و تاریکی، جای خود را به حکومتی اسلامی بدهد که دین، سخن آخر را در تصویب قوانین بزند؛ بی شک هنوز هم چنانکه بارها رهبری گرانقدر انقلاب فرموده اند، با حکومت طراز اسلامی فاصله فراوانی وجود دارد، ولی این راه رفتنی است و طی خواهد شد، در بیانیه گام دوم در این خصوص آمده است: «جمهوری اسلامی، متحجّر و در برابر پدیده ها

و موقعیتهای نو به نو، فاقد احساس و ادراک نیست، اما به اصول خود بشدت پایبند و به مرزبندی‌های خود با رقیبان و دشمنان بشدت حساس است. با خطوط اصلی خود هرگز بی‌مبالاتی نمیکند و برایش مهم است که چرا بماند و چگونه بماند. بی‌شک فاصله‌ی میان بایدها و واقعیتهای همواره وجدانهای آرمان‌خواه را عذاب داده و میدهد، اما این، فاصله‌ای طی‌شدنی است و در چهل سال گذشته در مواردی بارها طی شده است و بی‌شک در آینده، با حضور نسل جوان مؤمن و دانا و پُرانگیزه، با قدرت بیشتر طی خواهد شد». (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

گرچه مغرضان و بدخواهان، در برابر این شکفتن روز افزون، چاره‌ای جز استهزاء و تمسخر و نادیده گرفتن پیشرفت‌ها ندارند، چنانکه همیشه از صدر اسلام تا کنون عملکرد دین‌ستیزان چنین بوده است، و با بلندپروازی‌های مسلمین و آرمانهای انقلاب اسلامی نبی مکرم اسلام نیز چنین برخوردی داشتند، نقل شده که هنگام حفر خندق مسلمین چنان در مضیقه بودند که تنها روزی یک عدد خرما به هر کس می‌رسید، با اینحال تمام روز را کار کرده و دور مدینه گودال می‌کنند، روزی سلمان به سنگ بزرگی برخورد کرد که کندنش برایش مشکل بود، پیامبر که نزدیک او بودند کلنگ را از دستش گرفته و با سه ضربه سنگ را شکستند که با هر ضربه نوری از آن سنگ بیرون جست و آسمان مدینه را روشن ساخت و پیامبر و مسلمین تکبیر می‌گفتند، (بیهقی / دلائل النبوه / ۱۴۰۵ / ۳ / ۴۰۰ و صالحی شامی، سبل الهدی / ۱۴۱۴ / ۴ / ۳۶۸)؛ سپس سلمان از حقیقت جریان پرسید و پیامبر پاسخ دادند: با ضربه و نور اول قصرهای حیره و مدائن کسری برای من روشن شد و جبرئیل به من خبر داد که پس از من اتمم آنها را فتح خواهند کرد، و با نور دوم قصرهای سرخ روم برای من روشن شد و جبرئیل به من خبر داد که پس از من اتمم آن را فتح خواهد کرد، و با نور سوم قصرهای صنعاء برای من روشن شد و جبرئیل به من خبر داد که اتمم آن را نیز فتح خواهند کرد؛ اما منافقین به مسخره کردن پیامبر پرداخته و گفتند: «محمد به ما وعده گنجهای

کسری و قیصر را می داد، اما امروز وضع ما به جایی رسیده است و چنان محاصره شده ایم که کسی نمی تواند حتی برای قضای حاجت برود» (ابن هشام / السیره النبویه / بیتا / ۵۲۲/۱ و طبری / جامع البیان / ۱۴۱۲ / ۸۴/۲۱)؛ آرمانهای بلند جمهوری اسلامی نیز همیشه مورد استهزاء قرار گرفته است، در عین حال بسیاری از آنها محقق شده و دیگر آرمانهای آن نیز در آینده نه چندان دور، با تکیه بر تقوی و توکل، لباس تحقق خواهند پوشید.

قرآن کریم در جمله ای که سه مرتبه با عین عبارات یا قریب به آن در سوره های مختلف تکرار کرده است درباره امید به آینده و آرمانهای پیش روی امت اسلامی می فرماید: «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَ دِينَ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» (خداست که پیامبرش را فرستاده تا او را بر تمامی نحله ها برتری داده و مطرح سازد هرچند مشرکان ناخشنود باشند) (صف / ۹)

فطری بودن پیامها

شعارها و آرمانهای انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، ریشه در فطرت پاک الهی دارد و از این رو مورد تایید و پذیرش هر ملتی جدا از رنگ و زبان و فرهنگ قرار گرفته و هیچ گاه مندرس نمی گردد، امام خامنه ای در بیان گام دوم با اشاره به این نکته فرمودند: «برای همه چیز میتوان طول عمر مفید و تاریخ مصرف فرض کرد، اما شعارهای جهانی این انقلاب دینی از این قاعده مستثنا است؛ آنها هرگز بی مصرف و بی فایده نخواهند شد، زیرا فطرت بشر در همه ی عصرها با آن سرشته است. آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت، عقلانیت، برادری، هیچ یک به یک نسل و یک جامعه مربوط نیست تا در دوره ای بدرخشد و در دوره ای دیگر افول کند. هرگز نمیتوان مردمی را تصوّر کرد که از این چشم اندازهای مبارک دل زده شوند»؛ این مولفه ها، همان ارزشهایی است که مورد تاکید قرآن کریم قرار گرفته است، مثلا در مورد آزادی اندیشه می فرماید: «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ» (بقره/ ۲۵۶) در قبول دین، اکراهی نیست. (زیرا) راه درست از راه انحرافی، روشن شده است» و در مورد استقلال و عزت می فرماید: «وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ» (هود/ ۱۱۳) و بر

ظالمان تکیه ننمایید، که موجب می شود آتش شما را فرا گیرد؛ و در مورد عدالت که یکی از مهمترین ارزشهای قرآنی است و بارها مورد تاکید قرار گرفته است می فرماید: «وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَتَانُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ» (مائده/۸) «دشمنی با جمعیتی، شما را به گناه و ترك عدالت نکشانند! عدالت کنید، که به پرهیزگاری نزدیکتر است» لذا از نظر قرآن، حتی در مورد دشمنان نیز نباید بی عدالتی به خرج داد و هیچ گاه نباید از مسیر عدالت خارج شد؛ و در مورد برادری و مساوات می فرماید: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوِيكُمْ» (حجرات/۱۰) «مؤمنان برادر یکدیگرند پس دو برادر خود را صلح و آشتی دهید»؛ انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، با سرلوحه قرار دادن این شعارهای انسانی که دل هر آزاده ای را به خود جذب می کند، محبوب دلهای آزادمردان و آزاداندیشان جهان قرار گرفته است.

مقتدر و صلح طلب

معمولا جریانهای انقلابی گرفتار آفت تندروی و افراط شده و در نتیجه نمی توانند تعاملی سازنده با دیگران داشته باشند، و دست تعدی به سوی آنان دراز کرده و تجاوزگری می کنند؛ و یا برعکس، دچار تفریط و انفعال شده و با دشمنان خود مماشات می ورزند و ظلم پذیر می گردند؛ قرآن کریم با تاکید بر اصل عزت و اقتدار و سرفروود نیاوردن در مقابل زورگویان و تجاوز گران می فرماید: «الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَلِيَتَّبِعُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا» (نساء/۱۳۹) «انها که کافران را به جای مؤمنان، دوست خود انتخاب می کنند. آیا عزت و آبرو نزد آنان می جویند؟ همه عزتها از آن خداست» در حدیثی از وجود مقدس امام رضا علیه السلام آمده است که آنحضرت فرمودند: «مَنْ وَالَىٰ أَعْدَاءَ اللَّهِ فَقَدْ عَادَىٰ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ وَمَنْ عَادَىٰ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ فَقَدْ عَادَىٰ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَىٰ وَحَقُّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ» «هرکس با دشمنی از دشمنان خدا دوستی ورزد در حقیقت با دوستان خدا دشمنی کرده است که دشمنی با خداست و برخداست که او را در آتش جهنم بیاندازد» (ابن

همچنین قرآن کریم پاسخگوئی متقابل به تجاوزگری و عداوت دشمنان را نیز لازم دانسته است: «فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ» (بقره/۱۹۴) «هر کس به شما تجاوز کرد، همانند آن بر او تعدی کنید»؛ لکن در عین حال، اصل اولیه و اساسی از نظر قرآن کریم، صلح و تعامل سازنده است: «وَ الصُّلْحُ خَيْرٌ» (نساء/۱۲۸) «صلح بهتر است»؛ «لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَ لَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ» (ممتحنه/۸) «خدا شما را از نیکی کردن و رعایت عدالت نسبت به کسانی که در راه دین با شما پیکار نکردند و از خانه و دیارتان بیرون نراندند نهی نمی‌کند چرا که خداوند عدالت‌پیشگان را دوست دارد».

در بیانیه گام دوم نیز با تاکید بر این اصل قرآنی، آمده است: «انقلاب اسلامی ملت ایران، قدرتمند اما مهربان و باگذشت و حتی مظلوم بوده است. مرتکب افراط‌ها و چپ‌روی‌هایی که مایه‌ی ننگ بسیاری از قیامها و جنبشها است، نشده است. در هیچ معرکه‌ای حتی با آمریکا و صدام، گلوله‌ی اول را شلیک نکرده و در همه‌ی موارد، پس از حمله‌ی دشمن از خود دفاع کرده و البته ضربت متقابل را محکم فرود آورده است. این انقلاب از آغاز تا امروز نه بی‌رحم و خون‌ریز بوده و نه منفعل و مردد. با صراحت و شجاعت در برابر زورگویان و گردنکشان ایستاده و از مظلومان و مستضعفان دفاع کرده است» (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

توجه به دین و دنیا

انقلاب مقدس اسلامی ایران، گرفتار افراط و تفریط نشده است، به این معنی که نه دین را فدای رسیدن به منافع دنیوی ساخته و نه دنیا و نیازمندی‌های طبیعی انسانی و اجتماعی را به بهانه‌های دینی و مذهبی نادیده انگاشته و مورد بی‌مهری قرار داده است؛ امام خامنه‌ای در بیانیه گام دوم در این زمینه فرمودند: «انقلاب اسلامی ایران، با قدرت و شکوه پا به میدان نهاد؛ چهارچوب‌ها را شکست؛ کهنگی کلیشه‌ها را به رخ دنیا کشید؛ دین و دنیا را در

کنار هم مطرح کرد و آغاز عصر جدیدی را اعلام نمود».

این همان دستوری است که قرآن کریم نیز به آن اشاره کرده و در نصیحت حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَام به قارون، ذکر شده است: «وَاتَّبِعْ فِيمَا أَنْتَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيكَ مِنَ الدُّنْيَا» (قصص/۷۷) «و در آنچه خدا به تو داده، سرای آخرت را بطلب و بهره‌ات را از دنیا فراموش مکن» (مکارم شیرازی، ترجمه قرآن) این قاعده اساسی به این معناست که از نظر قرآن کریم، آخرت جوئی مساوی با ترک لذتهای دنیایی نیست و هیچ منعی در بهره‌گیری حلال (مانند خوراکیها و نوشیدنیها و لباس و مسکن و ازدواج) (ابن کثیر/تفسیر/۱۴۱۹/۶/۲۲۸) و صحیح از لذتهای دنیا به اندازه کافی و لازم (زمخشری/کشاف/۱۴۰۷/۳/۴۳۱) وجود ندارد و باید از نعمتهای الهی بهره جست.

البته بهترین استفاده اینست که انسان، امکاناتی که خدا در اختیار او قرار داده است را در راه صحیح و درستی که خداوند متعال دستور فرموده، مصرف کند؛ به عبارتی از آنجا که اعضای بدن، خانواده، دوستان و... هر یک حقی بر گردن انسان دارند، حق هر یک را ادا کردن و نعمتها را در این جهت به کار گرفتن، بهترین استفاده از این نعمتهاست (زحیلی/المنیر/۱۴۱۸/۲۰/۱۶۱)؛ چنانکه از امیر المومنین عَلَيْهِ السَّلَام نقل شده که در توضیح این آیه فرمودند: «لَا تَنْسَ صِحَّتَكَ وَ قُوَّتَكَ وَ فِرَاعَكَ وَ شَبَابَكَ وَ نَشَاطَكَ أَنْ تَطْلُبَ بِهَا الْآخِرَةَ» (صدوق/امالی/۱۳۷۶/۲۲۹) «فراموش نکن که سلامتی و تندرستی و قدرت و فراغت و جوانی و شادابی ات را در راه رسیدن به آخرت صرف کنی»؛ لذا کسانی که دین داری و تدین را به «درویش مسلکی و ترک دنیا گفتن و تحریم نعمتهای الهی بر خود» معنی می‌کنند، در حقیقت در ورطه انحراف غلطیده‌اند (سید قطب/فی ظلال/۱۴۱۲/۵/۲۷۱۱)؛ چنانکه خداوند متعال بارها در قرآن کریم بر این سخن تاکید کرده است، مثلاً در اولین آیه سوره تحریم می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ» (تحریم/۱) «ای پیامبر! چرا چیزی را که خدا بر تو حلال کرده، بر خود حرام می‌کنی؟» (مکارم/ترجمه قرآن)، روشن است که این دستور گرچه خطاب به پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است، لکن وظیفه تمام مسلمین را بیان می‌دارد؛ و نیز در سوره

اعراف می فرماید: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا» (اعراف/۳۲) «بگو چه کسی زینت‌های الهی را که برای بندگان خود آفریده، و روزیهای پاکیزه را حرام کرده است؟! بگو اینها در زندگی دنیا، برای کسانی است که ایمان آورده‌اند».

سیره اهل‌بیت علیهم‌السلام نیز بر همین روش استوار بوده است و روایات فراوانی در این خصوص در منابع روایی نقل شده است که به روایتی در کافی شریف از امام صادق علیه‌السلام اشاره می‌کنیم: «روزی سفیان ثوری که از زهدفروشان ری‌کار بود، امام صادق علیه‌السلام را در مسجد الحرام دید در حالیکه آنحضرت لباسهای گرانبه‌ای بر تن داشته و بسیار آراسته بودند، با خود گفت بخدا قسم به سراغش می‌روم و او را توبیخ می‌کنم، سپس به نزدیک امام آمد و عرض کرد: ای پسر رسول خدا، جدت مانند تو لباس نمی‌پوشید و آنچه از علی علیه‌السلام و پدران تو سراغ داریم جز اینست، آنحضرت در جواب فرمودند پیامبر اکرم در زمان سختی و فشار زندگی می‌کردند و بهمین جهت بر خود تنگ می‌گرفتند ولی بعد از آن دوره، سختیها از بین رفته و مردم در راحتی هستند، و سزاوارترین افراد نسبت به نعمتها، بندگان خوب خدایند، سپس آیه مذکور را تلاوت کرده و فرمودند ما از هر کسی نسبت به این نعمتها سزاوارتریم، سپس دست سفیان را گرفته و به نزد خود کشیدند و پیراهن خود را بالا زدند و لباس خشنی که زیر آن پوشیده بودند را به او نشان دادند و فرمودند: این لباس راحت را برای مردم و این لباس خشن را برای خودم می‌پوشم، سپس لباس خشنی که سفیان پوشیده بود را بالا زدند و لباس راحت زیرش را نشان داده و فرمودند: اما تو این لباس خشن را برای ری‌کاری و لباس نرم زیر را برای راحتی خودت پوشیده ای» (کلینی/کافی/۱۳۶۵/۶/۴۴۳).

انقلاب مقدس اسلامی، چنانکه در کالبد مرده معنویت فردی و اجتماعی مردم ایران و جهان، روحی تازه دمید، در ارتقاء سطح زندگی مادی جامعه نیز خوش درخشید و موفق بود، مقایسه ساده، بین وضعیت معیشتی مردم در قبل و بعد از انقلاب اسلامی، به روشنی بر این سخن گواهی می‌دهد و در بیانیه گام دوم نیز به این مقایسه اشاره شده است: «در رژیم

طاغوت بیشترین خدمات و درآمدهای کشور در اختیار گروه کوچکی از پایتخت نشینان یا همسانان آنان در برخی دیگر از نقاط کشور بود. مردم بیشتر شهرها بویژه مناطق دوردست و روستاها در آخر فهرست و غالباً محروم از نیازهای اولیه ی زیرساختی و خدمت رسانی بودند. جمهوری اسلامی در شمار موفق ترین حاکمیت های جهان در جابه جایی خدمت و ثروت از مرکز به همه جای کشور، و از مناطق مرفه نشین شهرها به مناطق پایین دست آن بوده است. آمار بزرگ راه سازی و خانه سازی و ایجاد مراکز صنعتی و اصلاح امور کشاورزی و رساندن برق و آب و مراکز درمانی و واحدهای دانشگاهی و سد و نیروگاه و امثال آن به دورترین مناطق کشور، حقیقتاً افتخارآفرین است؛ بی شک این همه، نه در تبلیغات نارسای مسئولان انعکاس یافته و نه زبان بدخواهان خارجی و داخلی به آن اعتراف کرده است» علاوه بر این پیشرفت ها در عرصه ارتقای سطح زندگی، انقلاب شکوهمند اسلامی در صحنه علمی جهان نیز به ستاره ای پرفروغ بدل گشته و حال آنکه قبل از انقلاب، حتی نامی از علم و فناوری در کشور نبود، در بیانیه گام دوم در این زمینه آمده است: «اکنون نزدیک به دو دهه است که رستاخیز علمی در کشور آغاز شده و با سرعتی که برای ناظران جهانی غافلگیرکننده بود - یعنی یازده برابر شتاب رشد متوسط علم در جهان - به پیش رفته است. دستاوردهای دانش و فناوری ما در این مدت که ما را به رتبه ی شانزدهم در میان بیش از دویست کشور جهان رسانید و مایه ی شگفتی ناظران جهانی شد و در برخی از رشته های حساس و نوپدید به رتبه های نخستین ارتقاء داد، همه و همه در حالی اتفاق افتاده که کشور دچار تحریم مالی و تحریم علمی بوده است. ما با وجود شنا در جهت مخالف جریان دشمن ساز، به رکوردهای بزرگ دست یافته ایم و این نعمت بزرگی است»؛ (بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=41673>)

لذا انقلاب اسلامی با اتکای به خدا و رهبری داهیانه مقام معظم رهبری امام خامنه ای، هرگز دین و دنیا را فدای یکدیگر نساخته و به افراط و تفریط نیافتاده است، بلکه با توجه به هر دو بعد دینی و دنیوی، در طریق تکمیل آرمانها و اهداف خود در حرکت است.

نتیجه

ویژگی‌هایی که امام خامنه‌ای در بیانیه گام دوم، برای نظام مقدس جمهوری اسلامی برشمرده‌اند، خصوصیات روشنی از یک حرکت انقلابی منطبق بر اصول اساسی و بنیانهای مستحکم الهی است که برخاسته از تعالیم تمدن ساز و معارف متعالی قرآن و روایات است و نظام مقدس اسلامی استناد خود به این ویژگیها را نه در ادعا بلکه عملاً در طول چهل سال گذشته ثابت کرده و در گام دوم «چله دوم انقلاب» با حرکت به سوی تعالی این خصائص آینده روشن خود را تضمین نموده و بر شکوه و عظمت خود در سایه تعالیم الهی خواهد افزود، این انقلاب با این ویژگیها، بی شک زمینه ظهور مصلح کل و روشنگر نظام هستی و آفتان درخشان آسمان ولایت، امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را فراهم خواهد آورد.

فهرست منابع

- * قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۳ش: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، قم.
- * نهج البلاغه، شریف رضی، تحقیق صبحی صالح، ۱۴۱۴ق، دارالهجره، قم.
- * قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۷۳ش: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، قم.
- * نهج البلاغه، شریف رضی، تحقیق صبحی صالح، ۱۴۱۴ق، دارالهجره، قم.
۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الامالی، تهران، کتابچی، ۱۳۷۶.
  ۲. ابن بابویه، محمد بن علی، صفات الشیعه، تهران، اعلمی، ۱۳۶۲.
  ۳. ابن کثیر دمشقی، اسماعیل بن عمرو، البدایه و النهایه، بیروت، دار الفکر، ۱۴۰۷ق.
  ۴. ابن کثیر دمشقی، اسماعیل بن عمرو، تفسیر القرآن العظیم، بیروت، دار الکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۱۹ق.
  ۵. ابن هشام، السیره النبویه، بیروت، دار المعرفه، بی تا.
  ۶. استرآبادی، علی، تاویل الآیات الظاهره فی فضائل العتره الطاهره، قم، نشر اسلامی، ۱۴۰۹ق.
  ۷. بحرانی، سید هاشم، البرهان فی تفسیر القرآن، تهران، بعثت، چاپ اول، ۱۴۱۶ق.
  ۸. بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح البخاری، بیروت، دار ابن کثیر، چاپ سوم، ۱۴۰۷ق.
  ۹. بیهقی، احمد بن حسین، دلائل النبوه، بیروت، دار الکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۰۵ق.
  ۱۰. خامنه ای، سید علی، بیانیه گام دوم: khamenei.ir
  ۱۱. زحیلی، وهبه بن مصطفی، التفسیر المنیر فی العقیده و الشریعة و المنهج،

- بیروت، دار الفکر، چاپ دوم، ۱۴۱۸ ق.
۱۲. زمخشری، محمود، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، بیروت، دار الکتب العربی، چاپ سوم، ۱۴۰۷ ق.
۱۳. سید بن قطب شاذلی، فی ظلال القرآن، بیروت قاهره، دار الشروق، چاپ هفدهم، ۱۴۱۲ ق.
۱۴. صالحی شامی، محمد بن یوسف، سبل الهدی، بیروت، دار الکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۱۴ ق.
۱۵. طبری، محمد بن جریر، جامع البیان فی تفسیر القرآن، بیروت، دار المعرفه، چاپ اول، ۱۴۱۲ ق.
۱۶. فیض کاشانی، محمد محسن، تفسیر صافی، نشر صدر، تهران، ۱۴۱۵ ق.
۱۷. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۳۶۵ ش
۱۸. مکارم شیرازی، ناصر، ترجمه قرآن، قم، دار القرآن الکریم، ۱۳۷۳ ش.